

Evaluering av MB- utdanningen i Nedre Buskerud 2009.

Ettårssrapport 15.03.2010

1. Innledning

Historikk

Fra 2007 har det vært arbeidet for å få til en Medarbeider med brukererfaring-utdanning i Nedre Buskerud (MB-utdanning), i tråd med statlige føringer om arbeid og psykisk helse. Flere aktører har vært med i denne prosessen; Mental Helse Buskerud, Sykehuset Buskerud, Nasjonal Arbeids- og Velferdsforvaltning (NAV) Buskerud/Drammen, Høgskolen i Buskerud, kommunene Drammen, Nedre Eiker, Lier, Hurum og Røyken, samt Fylkesmannen. I 2008 tok NAV Buskerud et formelt og økonomisk ansvar for å konkretisere prosessen frem mot et anbudsdokument til relevante/mulige tjenesteleverandører av utdanningen. Da valg av leverandør var avklart, høsten 2008, ble aktørene i prosessen formelt en styringsgruppe for prosjektet med representanter fra følgende samarbeidspartnere:

NAV Buskerud, NAV Drammen, Mental helse Buskerud, Sykehuset Buskerud, Drammen kommune, Nedre Eiker kommune, Høgskolen i Buskerud og Mølla kompetansesenter. Fra våren 2009 har styringsgruppen også hatt representant fra studentene i MB-utdanningen og fra 2010 også fra Kommunenes Sentralforbund.

Med denne sammensetningen representerer styringsgruppen et ganske unikt og bredt samarbeid over ulike strukturer, nivåer og eierformer. Høgskolen i Buskerud fikk oppdraget med evaluering av utdanningen. Evalueringsplanen ble godkjent 16.12.08. Denne ettårsrapporten utkvitterer til og med punkt C3 i planen.

Målsettinger for utdanningen Medarbeider med brukererfaring

Kravspesifikasjonen fra NAV 2008 har formulert følgende målsettinger for utdanningen:

1. Studentene får en bedre sosial fungering og blir mer selvstendige
2. Studentene får mindre symptomer
3. Studentene får anvende og nyttiggjøre seg sine erfaringsbaserte kunnskaper
4. Studentene får en endret rolle, fra bruker til arbeidstaker
5. Studentene får mulighet til å yte i et arbeidsfellesskap
6. Studentene kommer ut i samfunnsnyttig arbeid

Mølla kompetansesenter har formulert følgende suksesskriterier: Antall som fullfører utdanningen og antall i praksis, annen utdanning eller i arbeid 3 måneder etter avsluttet MB-utdanning. Med arbeid menes ansettelsesforhold som utløser lønn. Per dags dato er frafall og antall studenter i praksis relevante suksesskriterier å rapportere på. Arbeid som utløser lønn vil evalueres senere i 2010.

Målsettinger for evalueringen:

Evalueringen er meldt og godkjent hos Personvernombudet for forskning. Evalueringsplanen er bredt anlagt og har et forskningsmessig design med bruk av både kvantitative og kvalitative metoder og analyser. Styringsgruppen ønsker at følgende kunnskap skal dokumenteres:

1. Studentenes erfaringer med utdanningen (under utdanningen, ved avslutningen av utdanningen og ett år etter utdanningen),
2. Styringsgruppens erfaringer med samarbeidet i gruppen,

Høgskolen i Buskerud

3. Praksisplassens erfaringer ved avsluttet praksis, og
4. Erfaringene til enhetene som praksisplassene er organisert under.

2. Sammendrag

Målsettingene for utdanningen er langt på vei nådd, og MB-utdanningen i Nedre Buskerud må så langt kunne oppsummeres som meget vellykket. Men noen endringer som fremkommer i kapittel 5 antas det at utdanningen kan fungere enda bedre.

Form og innhold i utdanningen synes å tilfredsstillende studentenes ulike behov. En felles samling over tre dager i starten er en meget viktig forutsetning for å utvikle tilhørighet til utdanningen og den videre prosessen, både i grupper og individuelt. Hvis det i tillegg er mulighet for noe mere samlet fysisk eller kulturell aktivitet kan det trolig virke positivt for enkelte. Studentene er meget godt fornøyd med det faglige innholdet i utdanningen, og gjennomsnittsscore for hvor nyttig de ulike temaene oppleves for den enkelte er **3,5** (av 4,0).

Utdanningen er for mange studenter blitt en viktig egenutviklingsprosess knyttet til å trå over noen grenser i eget liv. Det antas at dette er en viktig forutsetning for å komme over i lønnet arbeid. For noen har likevel målsettingen om å komme over i lønnet arbeid blitt noe nedtonet i forhold til målet om å fortsette denne prosessen. De virksomme elementene for å skape og opprettholde denne egenutviklingsprosessen og målet om lønnet arbeid kan oppsummeres å være knyttet til følgende forhold:

Akseptere målet og prosessen om ”å bli bedre”.

Etablering, innhold og form på nettverksgruppene.

Skriftlig plan for introduksjon, innhold og oppfølging på praksisplassen.

Mulighet for flere praksisplasser og/eller mulighet for å endre praksisplass underveis.

Fokus på videreføring av de individuelle målene fra utdanningen hos NAV.

Akseptere ulikheter i målsetting og tidshorisont om å komme i jobb etter endt utdanning.

Økt oppfølging fra NAV siste tre måneder av utdanningen.

3. Erfaringer per 15.03.2010

De erfaringer og råd som beskrives her er basert på analyser av datainnsamling i form av 1) fokusgruppeintervju eller individuelle intervjuer med representanter for styringsgruppen, 2) spørreskjema utfylt av studentene etter hver modul, 3) fokusgruppeintervju med representanter for studentene, 4) spørreskjema til praksisplassene og enhetene som praksisplassene er organisert under, samt 5) evaluators deltakelse på introduksjonssamlingen.

Sitater fra fokusgruppeintervjuene, som underbygger beskrivelsene og kategoriseringene av de ulike erfaringene, er merket med *kursiv* i teksten. Omfanget av den kvantitative delen av evalueringen vurderes til å være for lite til å beskrive funn og forskjeller i prosent. Denne delen av evalueringen gis derfor hovedsakelig også som en prosessevaluering, hvor tendensene tillegges mer vekt enn forholdet mellom emnene som måles. Likevel fremstilles svarene fra spørreskjemaene som en gjennomsnittsverdi, både mellom emnene og for modulene samlet, slik at endringene underveis kan fremstilles mer visuelt. Gjennomsnittsscoren fremkommer som **fet skrift** og i tabeller.

Styringsgruppens erfaringer

Styringsgruppens erfaringer så langt kan oppsummeres i kategoriene ”å se ressursene”, ”å ha runde kanter” og ”å veve en ny fremtid”

Å se ressursene beskriver styringsgruppens erfaringer med å ha, og beholde, et sterkt fokus på holdningen om at studentene besitter en unik kunnskap i kraft av sine erfaringer som brukere av tiltak i psykisk helsevern. Oppfatningen om at denne kunnskapen har et stort potensiale for bedring og endringer, både individuelt og samfunnsmessig, inngår i denne holdningen. Samarbeidspartnerne i styringsgruppen beskriver dessuten en stor grad av aksept og anerkjennelse relatert til den kompetansen andre i styringsgruppen besitter.

Forankringen i NAV har vært en viktig organisatorisk forutsetning for å realisere individuelle og kollektive krefter, uttrykt som *fra da av har det gått veldig bra*. Troen på det iboende i folk har vært et viktig perspektiv og en viktig ressurs og drivkraft for det individuelle og kollektive arbeidet, og for utviklingen av relasjonene i styringsgruppen. Deltakerne i styringsgruppen er stolte over det de er med på å realisere; *jeg er stolt over dette tilbudet og det er ikke alt i dette konseptet som passer inn i oppskriften, man må ha romslighet*. I de vanskelige periodene har det vært viktig å se seg selv og andre som ildsjeler i en viktig samfunnsnyttig endringsprosess, hvor det gjelder å ikke gi opp.

At styringsgruppen har runde kanter beskriver styringsgruppens erfaringer med å balansere formalia og engasjement. De strukturer som hver og en av styringsgruppens medlemmer representerer kjennetegnes blant annet av ulike krav til formalia i form av regelverk, økonomi, rutiner og dokumentasjon. Slik sett kunne deltakerne henvist til, og forvaltet, mer eller mindre sterke formalia i styringsgruppen. Måten man kommer sammen på beskrives derimot som engasjert, åpen, lydhør og fleksibel. Den positive og kreative holdningen til andre, har betydd at ulike roller har kunnet utfylle hverandre; *vi har kunnet være byråkrater, mens andre har sett mulige løsninger og andre viktige perspektiver*. Prosessen rundt utarbeidelsen av kravspesifikasjonen ble trukket frem av flere som et godt eksempel på det gode samarbeidet; *de var veldig lydhøre i NAV for faglige innspill*.

Til tross for de runde kantene, ble det også beskrevet situasjoner som ble opplevd som at *klørne var ute*. Dette kunne være knyttet til at NAV lokalt i kommunene hadde erfart en viss frustrasjon om hva som gjaldt for den enkelte student, eller knyttet til (manglende) registrering av hvem som var tatt opp/nødvendige vedtak for å kunne bli tatt opp. Årsaken beskrives som dårlig kommunikasjon. Dette førte til utarbeidelse av en ny rutine fra 4. mars 2009 for informasjon ved studieopptak til utdanningen. Med bakgrunn i de holdningene som lå til grunn for å se ressursene, som romslighet, anerkjennelse og aksept, synes det som om styringsgruppen raskt kom gjennom disse friksjonene. Samtidig ser det ut til at en forutsetning for å kunne ha runde kanter er at man må vite mye om systemene man kommer fra og representerer. Å kunne sine ting er en viktig forutsetning for å være løsningsfokusert. Rekruttering av praksisplasser har vært en særlig utfordring, hvor *det ikke har vært halleluja overalt*. Trolig har Mølla kompetansesenter fått et større ansvar for rekruttering av praksisplasser enn forutsatt i anbudsdocumentet.

Kontakten mellom styringsgruppen versus de fem kommunene som inngår i prosjektet beskrives som relativt liten. I koordinatorsamlingene, som ser ut til å skulle ivareta en del av kommunikasjonen/informasjonen mellom disse kommunene, har utdanningen vært diskutert, men det beskrives som noe uklart om nødvendig informasjon er gitt; *kanskje de*

Høgskolen i Buskerud

tar opp ting der? Informasjonen ut til lokale ledere og saksbehandlere i NAV/kommunchelsetjenesten beskrives som særlig viktig. På den annen side har samarbeidet om utdanningen bidratt til å krysse organisatoriske grenser, etablere faglige og personlige nettverk og at man har kommet i gang med andre samarbeidsprosjekter på tvers av ulike strukturer, nivåer og eierformer.

Å veve en ny framtid beskriver styringsgruppens erfaringer med å se sitt arbeid med utdanningen i et samfunnsperspektiv. For styringsgruppen handler erfaringskunnskap og brukermedvirkning også om en ideologisk prosess med tanke på å endre holdninger, stigma og verdier i fremtiden. Å formalisere erfaringskunnskapen ble beskrevet av en som å kunne være *en trojansk hest*, i betydningen av at prosjektet kunne bidra til et radikalt brudd som kan endre psykiatrien innenfra; *jobbrestrende oppfølging og kognitiv terapi kunne kombineres?* For andre er det mer snakk om et langsiktig påvirkningsarbeid av ulike deler av samfunnssystemene. En annen mulig endring som ble trukket frem var at prosjektet er *en prøvestein på det å tenke en utvidet NAV-tankegang*, altså at NAV kan utvikle seg i retninger som ligger utenfor NAV-reformen; *sykehuset som tiltaksbedrift og NAV kunne få til mer for å få folk ut i arbeid i ordinære virksomheter*. For flere har styringsgruppen vært en styrke for å kunne jobbe mer slagkraftig med endringer i egen organisasjon, fordi man har fått backing, innspill og støtte; *å kunne referere til styringsgruppa har en stor verdi og har vært viktig*. Å bli guider i hverandres systemer kan få store, positive ringvirkninger gjennom at hva som er mulig å endre og samarbeide om. Samfunnsressursene kan da også brukes på en bedre måte.

Studentenes erfaringer med modulene 1-10 (spørreskjema)

Modul 1 (introduksjonssamlingen) ble arrangert på Eidene kurssenter på Tjøme fra 19.-21. januar 2009. 21 av de 22 opptatte studentene, fire ansatte fra Mølla kompetansesenter og evaluator fra Høgskolen i Buskerud (HiBu), deltok i denne. Samlingen besto av informasjon om innhold og struktur i utdanningen, bli kjent med øvrige deltakere, samt innlegg om erfaringer fra tidligere MB-studenter, med fokus på hvordan mestring og arbeid påvirker psykisk helse. Det ble vekslet mellom denne type aktiviteter og uteaktiviteter med turgåing, lek, samarbeidsøvelser og øvelser i å ha tillit og gi slipp på kontroll. Det ble etablert basisgrupper (dag 3) og valgt tillitsperson (dag 3) for studentene vis a vis Mølla. Dessuten ble det bestemt at studentene ville be om å bli representert i styringsgruppen.

Modul 2 ble arrangert på Union Scene i Drammen 16.-18. februar 2009. Samlingen besto av undervisning om Lovstoff (dag 1), Verktøykasse/Varsellamper ifht individuelle og gruppemessige prosesser m.m. (dag 2), og Brukermedvirkning og brukererfaring (dag 3).

Modul 1 og modul 2 ble evaluert samlet den 18.2.09. Det ble brukt spørreskjema med 10 spørsmål med muligheter for å komme med egne kommentarer. Spørreskjema var utarbeidet av HiBu, og forelagt Mølla før den endelige versjonen ble ferdigstilt. Spørreskjemaene var utarbeidet slik at svarene om hvor fornøyd/hvor nyttig studentene syntes de ulike delene i samlingene hadde vært for dem kunne angis på en 4-delt skala i form av ”veldig dårlig/veldig unyttig” (1), ”dårlig/unyttig” (2), ”bra/nyttig” (3) eller ”veldig bra/veldig nyttig” (4).

Fantastisk middag siste kvelden og viktig med enerom (modul 1).

Høgskolen i Buskerud

De studentene som svarte (n=15) var godt fornøyd med modul 1. Fantastisk middag og viktigheten av enerom beskriver behovet for balanse mellom samvær og egen tid under introduksjonssamlingen. Åtte syntes modulen fungerte ”veldig bra” i forhold til å bli kjent med innholdet og strukturen i utdanningen **(3,5)** og ni når det gjelder å bli kjent med de øvrige deltakerne **(3,5)**. En student syntes modulen fungerte dårlig i forhold til både innhold og struktur, men bra i forhold til å bli kjent med de øvrige, mens en annen svarte at vedkommende var fornøyd med modulen når gjaldt det å bli kjent med innhold og struktur, men ikke når det gjaldt å bli kjent med andre.

14 var fornøyd med balansen mellom de ulike delene i modulen; plenum, grupper, aktiviteter, egen tid **(3,5)**. På spørsmålet om vurdering av egen innsats i modulen svarte tre at de var misfornøyd **(3,0)**. Dette er det spørsmålet hvor flest velger en negativ tilbakemelding. Som *helhet* var alle, unntatt en, fornøyd eller veldig fornøyd med modul 1 **(3,8)**. Noen av de kvalitative tilbakemeldinger på spørreskjemaet om modul 1 inneholdt følgende utsagn:

*Mere gruppearbeid, *Felles avskjed, *Man blir vesentlig bedre sammensveiset og kjent når man er sammen i flere dager hele døgnet, enn bare noen timer på en samling, *Fantastisk middag siste kvelden, *Flere bli-kjent-øvelser, *Kunne tenke meg at det kunne foreligge en liste over steder man kunne få praksisplass og hva en MB-er kunne brukes til og *Godt med enerom, muligheter til å trekke seg tilbake.

Mer rollespill, mer om empowerment og mer om praksisplasser (modul 2)

17 studenter svarte på spørsmål om modul 2. Mer rollespill, mer om empowerment og mer om praksisplasser beskriver behovet for å bli i økende grad utfordret på egne målsettinger, sette brukermedvirkning og bedringsprosesser inn i en større samfunnsmessig sammenheng, samt behovet for forutsigbarhet i forhold til praksisplasser. Av undervisningen mente seks at emnet verktøykasse/varsellamper hadde vært mest nyttig. Seks øvrige mente brukermedvirkning hadde vært mest nyttig for dem, mens fire rapporterte det samme for lovstoff. Ut fra slik svaralternativene var formulert var det ikke mulig å regne gjennomsnittscore her. Derfor ble spørreskjemaet endret før de påfølgende modulene. Egen innsats ble scoret til **3,2**. Når studentene ble bedt om å gi eksempler på ting de hadde savnet ved de tema som ble tatt opp i modul 2 kom følgende fram:

* Mer om taushetspliktsbestemmelsene under lovstoff, * Nyansering av medikamentbruk. Bra for noen å seponere/best for andre å følge opp tablettbruk, * Mer om mulige praksisplasser * Litt mer fokus om oss/rolle/oppgaver- hva kan vi gjøre som MB-ere i praksis?, * Mer om historisk bakgrunn for empowerment-begrepet for å gi større forståelse, * Mere muligheter for rollespill og mer tid dag 3 (brukermedvirkning), * Har ikke savnet noe. Synes det har vært interessant og bra og * Synes dette virker veldig bra!

Mobiliser motforestillinger, og gjerne flere øvelser (modul 3)

21 studenter svarte på spørsmål om modul 3 og om nettverksgruppen. Mobiliser motforestillinger og gjerne flere øvelser beskriver behovet for at foreleserne evner å nyansere sine budskap. Studentene både kan og vil utfordres. Behovet for lengre nettverksgrupper gjenspeiles i ønsket om flere øvelser hos noen. Av undervisningen mente henholdsvis én og tre studenter at Recovery **(3,5)** og Å jobbe med mennesker

Høgskolen i Buskerud

(3,4) hadde vært unyttig for dem. Seks beskrev at de hadde vært misfornøyd med sin egen innsats i modulen (2,7). Alle er fornøyd med Nettverksgruppen, mens tre er misfornøyd med sin egen innsats der. Når studentene ble bedt om å gi eksempler på innhold/prosess de hadde savnet ved de tema som ble tatt opp i modul 3/nettverksgruppene, med tanke på forbedringer, kom følgende fram:

* Synes det har vært en god blanding mellom teori og øvelser, * Flere øvelser, * Sitter med en følelse av dag èn der medisinkutt blir fremstilt unyansert, moralsk riktig å kutte all psykofarmaka. Legger uheldige føringer via gla`historier, * Mobiliser motforestillinger i temaet Recovery/bedringsprosesser, * Klarere diskusjon om bedring/helbredelse som begreper, * Jeg er opptatt av at psykisk sykdom/forstyrrelser bør sidestilles med fysisk sykdom i behandlingsapparatet, og savner en diskusjon om dette temaet. * Forholdet mellom samtidig være fagperson og MB-er, * Synes vi har en veldig ”god tone” i klassen og nettverksgruppen. Klassen er inkluderende. Jeg føler meg trygg og * Veldig fint med praktiske øvelser i samtaleteknikk. Lærerikt.

Flere konkrete eksempler og mer gruppearbeid (modul 4)

20 studenter svarte på spørsmål om modul 4 og nettverksgruppen. Flere konkrete eksempler og mer gruppearbeid er en beskrivelse av behovet for konkretisering og nyansering i (noen) forelesninger, samt behovet for å trene på viktige elementer i sin egen målsetting. Både undervisningen om Recovery/roller (3,5) og IPT som verktøy (3,6) ble oppfattet som nyttig eller veldig nyttig av de fleste. Syv beskrev at de hadde vært misfornøyd med sin egen innsats i modulen (2,9). De aller fleste var fornøyd med Nettverksgruppen, noe som kan oppsummeres i følgende tilbakemelding om hvordan studentene oppnår egne målsettinger gjennom klimaet i nettverksgruppen; *trygt, fritt og utfordrende*. En skriver at vedkommende følte seg utilpass i gruppen, mens en annen trekker frem at det er mye å ta opp, og at tidsrammen blir for trang og at man derfor ikke blir ferdige innenfor oppsatt tid. Når studentene ble bedt om å gi eksempler på innhold/prosess de hadde savnet ved de tema som ble tatt opp i modul 4 kom følgende fram:

* Savnet ikke noe. Synes denne modulen var kjempebra. Mye å ta tak i og klargjørende ifht egen prosess, * Mindre ensidig kvinneperspektiv. Større smidighet når det gjelder konklusjoner. Mer vekt på årsaker til selvvalgt isolasjon, i stedet for å ensidig problematisere den, * Savnet hvordan vi kan bruke egen erfaring uten å være privat, * Savnet å være mer konkret ift rollebytte fra syk til MB-er, * Savnet hva som skjer ved psykosomatiske smerter, * Flere konkrete eksempler, * Nevne konkrete eksempler, eks. Negativ selvregulering (selvskading) og hvordan toleranseområdet ble så bra at selvregulering ble unødvendig * Mer gruppearbeid/egget arbeid, mer rollespill og gruppediskusjoner

Informasjon om alternativ behandling og ønske om å gjøre noe sammen (modul 5)

19 studenter svarte på spørsmål om modul 5 og nettverksgruppen. Informasjon om alternativ behandling og ønske om å gjøre noe sammen beskriver behovet for kunnskap om alternative behandlingsmuligheter i forhold til psykiske lidelser, samt et ganske tydelig og økt fellesskaps- behov, kanskje knyttet til at studentene nå var kommet skikkelig i gang med praksis? Undervisningen om Psykiske lidelser - sykdomslære og behandling ble oppfattet som veldig nyttig av alle (4). Fem beskrev at de hadde vært misfornøyd med sin egen innsats i modulen, (2,9). I denne samlingen hadde studentene selv ansvaret for

Høgskolen i Buskerud

helheten/plenum de to første dagene. Dette førte ikke til endringer i opplevelsen av egen innsats. De aller fleste er fortsatt fornøyd med Nettverksgruppen; *fortsatt veldig bra*. Ingen beskrev nå at de føler seg utilpass. Det framkom at det å jobbe med egne mål og rollespill hvor man må og skal stå i egne meninger var en meget viktig øvelse. To beskrev at de ønsket lengre varighet på nettverksgruppen, på bekostning av lunsjen, mens på innholdssiden etterlyser en mer øvelse i *hvordan utføre samtaler med brukere*. Ut fra dette utsagnet synes det å ha skjedd noe i forhold til opplevelsen av seg selv. Når studentene ble bedt om å gi eksempler på innhold/prosess de hadde savnet ved temaet som ble tatt opp i modul 5, og som kunne gjøre modulen bedre, kom følgende fram:

* Utdeling av sammendrag/PowerPoint-slides. Hadde vært fint med noen støtteark med stikkord for temaet sykdomslære. Utdeling av relevant lesestoff til timene (kompendium),
* Litt mer om behandling av de ulike sykdommene og om dobbeldiagnoser, * Kilder til forskningsresultater, resultater av ulike behandlingsmetoder, * Info/fokus på eventuell alternativ behandling og * Morgengymnastikk/sang/dikt, gjøre noe sammen.

Behov for en nettverksgruppe rett etter denne modulen (modul 6)

18 studenter svarte på spørsmål om modul 6 og nettverksgruppen. En nettverksgruppe rett etter denne modulen beskriver behovet for å oppsummere og reflektere over det som ble igangsatt i studenten og i gruppen gjennom disse forelesningene. Gjennomsnittscore for hvor nyttig Kommunikasjon/roller/relasjon var **3,7**, og det samme for Verdier/holdninger. Hvor godt fornøyd studentene var med sin egen innsats økte svakt, til **3,0**. Nettverksgruppen var mange fortsatt opptatt av å kommentere, og denne gangen var det mange som beskrev et ønske om et møte i nettverksgruppen rett etter forelesningene *for å oppsummere og fordi et var mye stoft å ta tak i*. Når studentene ble bedt om å gi eksempler på innhold/prosess de hadde savnet ved temaet som ble tatt opp i modul 6, og som kunne gjøre modulen bedre, kom følgende fram:

* Nettverksgruppe i etterkant, * Savnet ingenting. Synes dette var det beste foreleseren vi har hatt hittil. Supert. * Savnet en oppsummering etter disse tre dagene, * Ønsker flere dager på disse tema. Føler det var mye vi ikke rakk, * Utvidelse av nettverksgruppene til høsten kunne organiseres som frivillige kollokvier. Vi har jo både oppgaveskriving og videre praksis og * Faglig/vitenskapelig begrunnelse for påstander.

Ønsker sexolog (modul 7)

14 av 21 studenter besvarte spørreskjemaet etter denne samlingen i august 2009. Temaene som scoret best denne gangen var Endringsfokusert rådgivning og Mindfulness, begge med **3,5**. Modulen hadde ganske mange tema, blant annet om Prosjektoppgaven, Seksualitet og psykiske lidelser, samt Eksistensielle spørsmål. Dette siste tema scoret lavest av modulens temaer, **2,4**. Når studentene ble bedt om å gi eksempler på ting de har savnet i modul 7, eller som kunne gjøre modulen bedre trekkes det frem at det nettopp var (for) mange tem på en gang, og at noen savnet et fastere og mer konkret opplegg rundt forelesningene om Eksistensielle spørsmål og Seksualitet og psykiske lidelser. Nettopp dette tema kunne vært gitt mer plass og vært bedre belyst av en sexolog. Forholdet til psykiske lidelser antok en student at de kunne vurdere selv. For øvrig er vurderingen av egen innsats nå økt til **3,3**.

I modul 7 (og modul 10) evaluerte studentene hvor fornøyd man var med veilederen fra Mølla kompetansesenter. Både i forhold til valg av praksisplass og oppfølging i praksis,

Høgskolen i Buskerud

samt i forhold til studentens personlige prosess var deltakerne godt fornøyd, **3,2** (samme resultat fikk vi i modul 10). Forslag til forbedringer var knyttet til: forslag og ideer fra Mølla om egnete praksisplasser og forskjellig praksisplasser, utarbeidelse av en mal i forhold til hvilken funksjon man skal ha på praksisplassen og utarbeidelse av retningslinjer for praksis som kan være til hjelp både for praksisplassen og MB-studenten. En etterlyste bedre rammer for inkludering på praksisstedet.

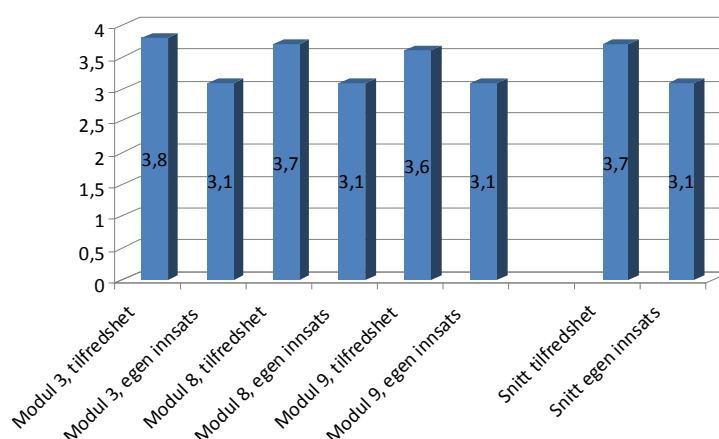
Psykiatriens historie bør ha en hel dag (modul 8)

16 av 21 studenter besvarte denne gangen. Temaet Psykiatriens historie fikk en høy gjennomsnittlig score, **3,6** og var nyttig eller veldig nyttig for alle som svarte. Nettverksgruppen scoret også høyt, **3,7**. Nå var Nettverksgruppene utvidet til 3 timer, som følge av oppsummeringene i halvårsrapporten. Fornøydhet med egen innsats scoret **3,1**. Temaet Arbeid og psykisk helse var for noen overfladisk og for lite konkret og scoret svakest av temaene ved denne samlingen, **3,1**. Dette betyr likevel at tema opplevdes som nyttig av de aller fleste. Forslag til forbedringer knyttet seg til at Psykiatriens historie er et så viktig tema at det trengs en hel dag til dette, det var ”knallbra”, Arbeid og psykisk helse bør være mer konkret og heller gå dypere inn i noen under-tema som for eksempel ”forsinket valg”. Barn av foreldre med psykiske lidelser kunne også vært forbedret med flere konkrete eksempler, ”alt var kjent fra før.” Konkrete ting kunne være eksempler på hvordan man kan opptre i møte med barn hvis man jobber på institusjoner en forelder er innlagt ved. En savnet mer gruppearbeid i denne modulen, da det ble mye ”bare” forelesninger.

Behov for repetisjon fra tidligere moduler og Nettverksgruppenes betydning (modul 9)

17 av 21 studenter besvarte spørreskjemaet. Temaet Egen historie/bedringsprosesser scoret best, **3,4**, mens Jeg som fagperson og menneske fikk lavest med **2,9**. Egeninnsatsen scoret **3,6**, altså var studentene fortsatt veldig fornøyd. Det ble trukket frem at ting i Nettverksgruppens nå opplevdes som mer konkret, og det ga veldig gode samlinger. Faktisk beskrives Nettverksgruppen som veldig viktig i forhold til egenutviklingen og bedringsprosess, ”skulle ønske at gruppen kunne fortsette videre etter utdannelsen”. På spørsmål om hva som kunne gjøre Modul 9 bedre ble det fra noen trukket fram at temaet Jeg som fagperson og menneske fikk for lang tid. Mindre tid på tegning og et større faglig fokus ble etterlyst. På en annen side ønsket en student at dette tema var lagt til et tidligere tidspunkt i utdanningen. Tiden som da ville blitt til overs ønsket noen å bruke på veiledning i oppgaveskrivingen, flere praktiske øvelser og repetisjon av tidligere teori og forelesninger. Tabell 1 under viser studentenes scoring av tilfredshet med nettverksgruppene og egen innsats i løpet av året:

Tilfredshet Nettverksgrupper

Høgskolen i Buskerud

Et fantastisk prosjekt og NAV har spesielle utfordringer (modul 10)

18 av 21 studenter (86%) besvarte spørreskjemaet for modul 10. Spørreskjemaet oppsummerte forhold knyttet til hele utdanningen. Flere av spørsmålene var derfor hentet fra NAVs kravspesifikasjon og fra Mølla kompetansesenters anbud.

Undervisningen: Prosjektoppgaven scoret høyt med hensyn til hvor nyttig denne hadde vært for læring, **3,5**. Å presentere sin egen, og lytte til andres, prosjektoppgave ble beskrevet som noe av det mest lærerike. Noen trekker likevel frem at veiledningen på prosjektoppgaven kunne vært bedre, fordi det var en krevende prosess som gjorde at i alle fall en beskriver at vedkommende ble dårligere. Følelsen etterpå var imidlertid god. Når noen følte seg dårligere gikk dette ut over oppmøte i nettverksgruppene, til tross for at gruppelederens innsats. Krefte ble brukt på praksis og undervisningssamlingene. For modulene sett under ett for hele året ga svarene en score på **3,5**, hvilket betyr at studentene har vært veldig fornøyd med undervisningen generelt. Noen ønsket mer samtale-/veiledertrening på skolen (Tabell 2).

Praksisplassen: Tiden på praksisplassen med hensyn til læring scoret **3,2**. Det betyr at for de aller fleste har praksiserfaringen vært nyttig. Når det gjelder mer spesifikke forhold som om man fikk anvende og nyttiggjøre seg sine tidligere erfaringer, og om man opplevde at man fikk mulighet til å yte noe til arbeidsfellesskapet på praksisplassen scoret de som svarte begge disse forholdene til **3,1**. Å avklare tydeligere hvilken funksjon man skal ha på praksisplassen synes som helt vesentlig. Rollen på praksisplassen var ulikt definert og bør avklares tydeligere og tilpasses til at studentene er i utdanning; de fleste oppfattet seg i dette kullet som *arbeidstakere* (i motsetning til det praksisplassene og enhetene praksisplassene er organisert under svarer- se senere). Andre roller studentene hadde i praksis var ”meg”, ”miljøarbeider”, ”friskt pust” og ”en katalysator for mellommenneskelige prosesser.” Åtte studenter var i et kommunalt tiltak. En benevner praksisplassen som perfekt. Andre syntes de manglet struktur, innhold og definerte arbeidsoppgaver, manglet tilgang til datasystemer på praksisplassen og opplevde mangel på ansvar eller ønsket tettere oppfølging fra Mølla (Tabell 3).

Personlige forhold: Når det gjelder *sosial fungering* svarer studentene at utdanningen har bidratt til at denne er blitt mye bedre, **3,1**. Når det derimot ble spurt om utdanningen også hadde bidratt til mer selvstendighet og om man hadde fått mindre symptomer er svarere henholdsvis **2,9** og **2,5**. (Tabell 4). En student skrev at vedkommende fra før av opplevde seg som selvstendig og hadde få symptomer. Andre opplevde å få økte symptomer siste halvåret.

Oppfølgingen fra NAV under utdanningen scorer lavt, **1,7**. Utdanningen bør være åpen for alle med relevant bakgrunn, uavhengig av formell status i NAV. En student svarte at vedkommende ikke hadde trengt oppfølging fra NAV, og derfor ikke hadde savnet det. Tiltak som trekkes frem fra andre studenter og som kan forbedre dette forholdet er: alle på NAV må vite om at MB-utdanningen finnes, det ville vært nyttig med tilbakemelding om hvilke muligheter og hvilke tiltak som kunne være aktuelle *etter* at vedkommende var ferdig med MB-utdanningen og at attføringskonsulenten hadde vært mer tilgjengelig. Usikkerhet om ”hva nå og veien videre” synes å øke behovet for oppfølging fra NAV siste halvåret av utdanningen.

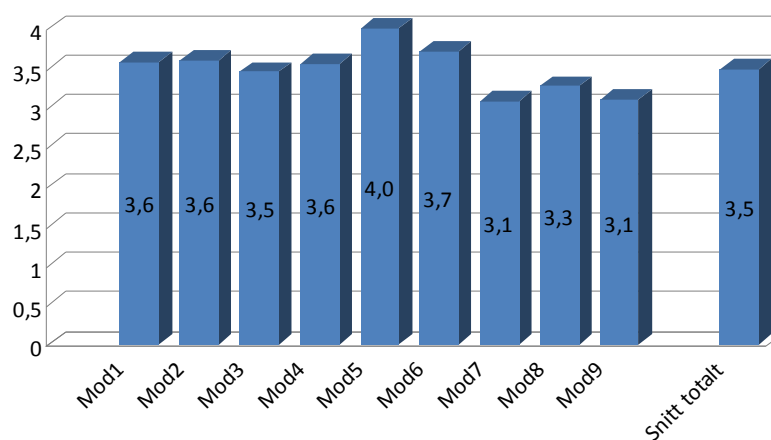
Evalueringen har dels hatt som mål å følge det faglige opplegget og oppsummere resultater knyttet til forhold slik de er beskrevet i kravspesifikasjon og anbudsdokument.

Høgskolen i Buskerud

I tillegg har evalueringen vært inspirert av et tillempet aksjonsforskningsmessig design, hvor prosess, læring og påvirkning har vært viktige elementer å delta i og undersøke. Studentene scoret mulighetene for å påvirke innhold og form i utdanningen gjennom å delta i evalueringen til **3,2**. Form og innhold scoret samme sum.

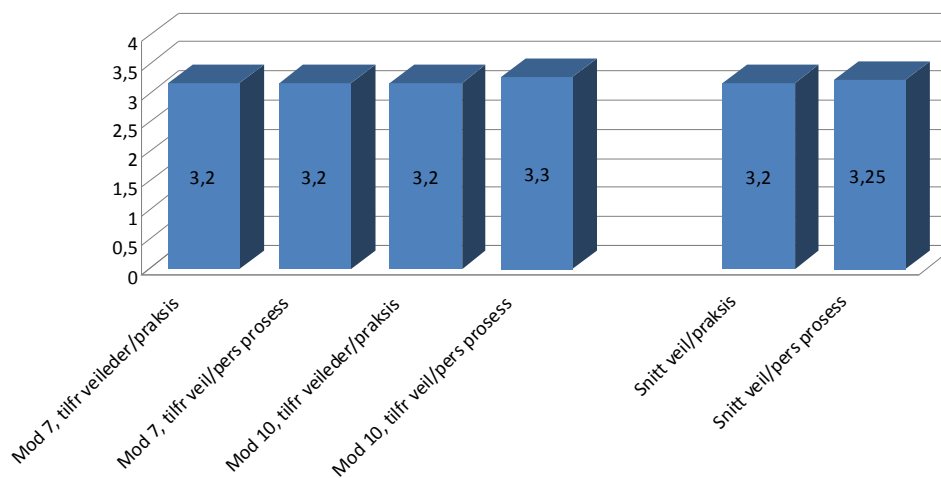
Generelle kommentarer og synspunkter på MB-utdanningen var at innholdet i forelesningene har vært nyttig og spennende, at det har vært et fantastisk år, ta utfordringen!, gode ledere fra Mølla og fantastiske medstudenter: *Deltakerne sitter på veldig mye god kunnskap som jeg virkelig håper blir videreført og delt.*

Tilfredshet undervisning Buskerud 09

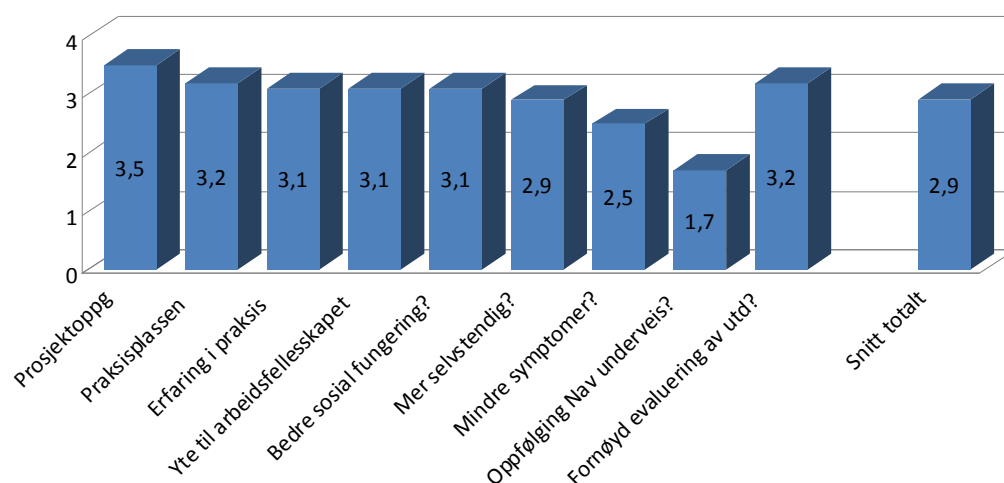
Tabell 2. Studentenes gjennomsnittlige tilfredshet med innhold og form på modulene 1-9. Modul 10 oppsummerer hele studiet.

Tilfredshet Mølla/veiledning

Tabell 3. Studentens tilfredshet med oppfølgingen fra veileder på Mølla kompetansesenter hva gjelder praksis og personlig prosess.

Tilfredshet Modul 10 (oppsummering)

Tabell 4. Studentenes tilfredshet med ulike variabler i løpet av året/etter fullført utdanning.

Fokusgruppeintervju med studentene ble gjennomført i mai og november 2009, og hadde til hensikt å la deltakerne beskrive og reflektere over subjektive opplevelser, erfaringer, synspunkter og holdninger til utdanningen. Fokusgruppeintervjuene er organisert rundt et eller to åpningsspørsmål, som deltakerne så får reflektere ganske fritt rundt. Fokusgruppeintervjuet i november fulgte opp de temaene som kom opp i mai, etter metoden fler-steps fokusgruppeintervju. Til sammen deltok 11 studenter fordelt på to grupper, hvorav 3 menn. Resultatet av fokusgruppeintervjuene viste at det sentrale innholdet i utdanningen er å trå over noen grenser. Å trå over noen grenser dreier seg hovedsakelig om egenutvikling i form av:

- 1) å få teoretisk kunnskap,
- 2) å sette egne og realistiske mål,
- 3) om endringer i kommunikasjon og
- 4) om opplevelsen av fellesskap

Å trå over noen grenser betyr derfor endringer i forhold til hvordan man forstår, håndterer og skaper mening i sitt liv. Disse prosessene beskrives av noen også som frustrerende, blant annet fordi veien videre etter utdanningen kan oppleves utydelig, eller fordi man ønsker at prosessene man er inne i skal gå hurtigere. For alle var det et behov for at endringene videreføres i en eller annen form, også etter utdanningen, selv om disse videreføringene kan se ulike ut.

1) Flere studenter trekker frem at de for første gang opplevde å få teoretisk kunnskap om sin psykiske lidelse og at denne innsikten var veldig viktig, men tøff. Denne faktakunnskapen kan de ikke huske å ha fått av spesialistene i sin ordinære behandling. Den har hjulpet til med å forstå egen atferd bedre. Dessuten har den hjulpet studentene til å oppleve at det var mer som var felles mellom dem enn det som skilte, til tross for ulike diagnoser; *vi er først og fremst mennesker, og; vi hadde alle litt av hvert, og jeg fant ut at jeg var fullstendig normal*. Mange snakket om at en felles erfaring knyttet til sin psykiske lidelse var

Høgskolen i Buskerud

at de hadde trukket seg unna andre mennesker, og levde mer ut fra andres forventninger enn ut fra egne muligheter og grenser. Innsikt i sykdomslære, og treningen i nettverksgruppene og i undervisningssamlingene, hadde for flere bidratt til økt selvfølelse, mindre usikkerhet og økt evne i å sette egne grenser. Flere erfarte at de da hadde fått mer aksept fra andre, og at det var godt å tørre å vise hvem man er, selv om det også kunne oppleves som en ganske voldsom sak.

2) Å få mulighet til å vurdere, formulere og følge opp sine egne og realistiske mål utgjorde et vesentlig bidrag til egenutviklingen. Målene skal bidra til relasjonell endring, og ble ofte beskrevet som at man; *først og fremst ønsket å bli bedre, og; det er i alle fall noe med endring*. Endringsmålene besto blant annet av; *kommunisere annerledes, å få mer selvtilitt og slippe å være så usikker og engstelig*. Mange beskrev målene som å strekke seg utover utdanningen, kanskje opptil et par år frem i tid. Slik sett synes utdanningen å kunne være mere som et springbrett til å komme dit man vil, enn et mål i seg selv. I denne sammenhengen var det svært viktig at NAV kunne ta initiativ til å drøfte hva som skal/kan skje når utdanningen er over, og at NAV er lydhør for hvordan målene kan videreføres etterpå, samt viser forståelse for det individuelle i endringsprosessene; *jeg føler jeg har satt meg selv litt på vent*. Samtidig trakk noen frem at det var viktig for dem å holde fokuset mest mulig på det som skjedde her-og-nå; *jeg vil legge energien min i den omvandlingsprosessen som jeg føler jeg er inne i for øyeblikket, så får alt annet bare komme når det kommer*. Det ble beskrevet som særlig viktig at NAV ser forskjellen på den utvendige og innvendige prosessen hos studentene, altså at tilsynelatende ytre fremskritt og vellykkethet ikke alltid stemmer med den innvendige opplevelsen personene har av seg selv og sine prosesser. Ærlighet fra begge parter i drøftingene om hva som kan/bør skje videre er helt avgjørende for den enkeltes motivasjon. Flere beskrev NAVs holdning og bidrag som enestående.

3) Å trå over noen grenser ble i stor grad opplevd som endringer i kommunikasjon, både i forhold til seg selv og i forhold til andre; *nå tør jeg å se på folk når jeg kontakter dem, det gjorde jeg ikke før*. Kunnskap om, og trening i kommunikasjon i studiesammenheng, har bidratt til økt opplevelse av trygghet hos flere studenter. Økt trygghet ble beskrevet som en forutsetning for å kunne gå videre i prosessene og for praksis. I forhold til andre, dreier en endret kommunikasjon seg om å bli bevisstgjort og få redskaper til å bruke åpne spørsmål, hvordan unngå å såre, samtidig som man er direkte, hvordan si "nei" og å sette grenser. Rollespill og visualiseringsøvelser i nettverksgruppene betyr å gå inn i ting som man kanskje ikke er særlig glad i, samtidig som formen oppleves som at man kan få leke seg litt på egenhånd, i og med at nettverksgruppene beskrives som en trygg arena, i alle fall tryggere enn praksisplassene. Noen trakk fram ønsket om at man i nettverksgruppene kunne ta opp tråder fra undervisningen, fordi man får så mye igjen for å øve; *det har vært veldig utfordrende, vi blir tryggere, men jeg trekker meg veldig lett tilbake igjen*. Siden mange hadde erfart at tilbaketrekning hadde vært en vesentlig del av den psykiske lidelsen, så fungerte kommunikasjonsøvelsene i nettverksgruppene gunstig i form av å øve fram igjen evnene til kommunikasjon, blant annet som redskap for å oppnå tillit fra og til andre. Studentene formidlet i fokusgruppeintervjuene også et ønske om at nettverksgruppene må gjøres lengre, fordi to timer opplevdes som for kort tid til å komme igang med øvingen på.

Det er særlig som student i praksis at deltakerne erfarer store utfordringer i at endringer i kommunikasjon kan være knyttet til spørsmålet om å trå over noen grenser. Utfordringene synes å relatere seg til usikkerhet om hvilke roller man har, eller ikke har, som MB-student i praksis; *jeg føler meg mer nærme pasientene enn personalet, jeg har ikke helt klart*

å finne plassen ennå. Det oppleves som en ganske dramatisk identitets- endring å gå fra å selv være bruker, til å bli en hjelper. Den dramatiske endringen er oftest positiv; *man får en verdi, og kan gjøre en forskjell for andre*. Mange beskrev likevel en blanding av roller, og som annerledes enn en ordinær studentrolle; var man profesjonell?, var man en personlig tillitsperson mellom brukere og ansatte?, eller kunne man også være venn og privat? De ulike opplevelsene av hvilke roller man hadde påvirket kommunikasjonen, både i forhold til de øvrige ansatte, og i forhold til brukerne. De fleste opplevde seg mest som en personlig tillitsperson, i grenselandet mellom å være en del av ansattgruppen og som en person med brukererfaring. Opplevde man seg som profesjonell kunne man erfare å kommunisere ut fra et kunnskapsgrunnlag man egentlig ikke behersket eller hadde formelle rettigheter til; *jeg vandrer liksom fram og tilbake mellom å være kompis med pasientene til å være faglig og proff*. Opplevde man seg mest som en person med brukererfaring, kunne kommunikasjonen bli slik at man følte seg *spist opp* av brukeren, fordi vedkommende *endelig hadde funnet en som skjønner meg*. Som tillitsperson, en som var litt midt-i-mellom, og hvor man kanskje følte seg mer nærme brukerne enn personalet, var utfordringen å stå i denne rollen over tid, samt å utforme rollen både som *medmenneske og motivator*. Innholdet i praksis kunne også være en utfordring; *jeg får ikke gjort noe her, jeg er bare i veien*. De fleste opplevde innholdet likevel knyttet til å hjelpe folk videre, å bidra til bevisstgjøring om hva de vil videre, og skape motivasjon og håp gjennom å dele noen av erfaringene man selv har hatt. Slik både gjør, og er man, motivasjon. God veiledning, blant annet fra Mølla, ble beskrevet som viktig.

Praksisplassene selv synes også å ha noen utfordringer knyttet til kommunikasjon og rolleavklaring versus studentene. For eksempel var det en som opplevde å ikke få egne nøkler eller tilgang til datasystemet, selv om det ikke fremkom om det var slik for alle studentene der; *skal jeg ut og inn av kontoret så må jeg banke på, det er litt spesielt*. En annen opplevde usikkerhet om praksisplassens relevans, både for seg selv og for selve praksisplassen; *jeg er litt usikker på om det er der jeg skal være*. Dette hadde skapt en del uklarheter i forhold til selve introduksjonen og hvilke arbeidsoppgaver vedkommende tok del i, og innholdet i oppgavene. Det var nå lagt en plan for hvordan introduksjonen skulle foregå. Flere beskrev det som ønskelig at det kan være en viss fleksibilitet i ordningen med praksisplasser. Utfordringer, for eksempel i form av roller, kommunikasjon og holdninger i personalgruppen, kunne føre til et behov for å vurdere mulighetene av å bytte praksisplass underveis, i og med at begge parter kunne være usikker på om det var der man skulle være. En annen trakk frem at man kunne lære mer om ulike lidelser og om relevant kommunikasjon dersom man hadde flere ulike praksisplasser. Et annet forhold var at den praksisplassen man fikk kunne være med å avklare hvor man *ikke* kunne tenke seg å arbeide etter utdanningen. Hvor åpne og mottakelige praksisplassen var for endringer spilte inn i kommunikasjon og rolleavklaring; *da hun (lokal praksisveileder) så styrken min, snudde hun på en gang, og etter det så har vi fått en veldig god (kommunikasjon)*.

Studentene hadde ulike opplevelser knyttet til om de hadde reelle oppgaver ved praksisplassen. Noen opplevde at de hadde det i stor grad, mens andre opplevde det annerledes. Det var ulike grunner til at det var slik. Uansett beskrev alle at de opplevde seg inkludert og velkomne.

Å trå over noen grenser var også knyttet til opplevelsen av fellesskap, hovedsakelig med medstudenter, men også med brukere og kollegaer i praksis. Slik sett har utdanningen endret seg for flere fra å være primært en utdanning med tanke på senere jobb, til å bli en mulighet til å *forvandle seg som person*. Fellesskapet blant studentene bidro til at man kunne

Høgskolen i Buskerud

våge å utfordre seg selv, noe som skapte håp og virket terapeutisk. Selv om nettverksgruppene hadde blitt tilfeldig sammensatt i løpet av modul 1, beskrev studentene gruppene som en trygg base for egenutvikling. En opplevde likevel *å ha blitt plassert*, noe som opplevdes ubehagelig i begynnelsen. På den annen side trakk noen frem at en styrt sammensetning av gruppene kunne virket mer utfordrende for dem, fordi gruppene da kunne blitt mer heterogene. Omrokkeringer av gruppene underveis var det ingen som ønsket. De virksomme terapeutiske elementene var knyttet til å kunne reflektere over seg selv, gjennom møtene med andre, noe som ble beskrevet av noen som ganske smertefulle prosesser og som involverte sterke følelser. Nettverksgruppene oppleves terapeutisk, i den forstand at man kan få støtte og hjelp til endringer. Virksomme terapeutiske elementer var således knyttet til identitet og roller, en bedret selvfølelse, håndteringen av egne følelser og egen kommunikasjon i ulike situasjoner, samt håp og håpefullhet. I forhold til brukere på praksisplassen ble opplevelsen av fellesskap beskrevet som at *den andre gir også noe tilbake til meg, selv om de ikke vet det selv*, og *vedkommende hjelper meg like mye som jeg hjelper ham- det er godt, da, for oss begge to*. Et annet virksomt terapeutisk element ble beskrevet som at utdanningen og praksis *tar bort sløret om fremtiden* gjennom å fokusere på hva man må finne ut av i øyeblikket for å kunne nå mere langsiktige målsettinger. Å få hjelp til å skynde seg langsomt oppleves som viktig. I et inkluderende, men utfordrende fellesskap, kan det likevel hende at *man møter seg selv i døra* når følelser man har lagt lokk på kommer opp og man kan oppleve å bli dårligere. Da er det viktig å ha tilgang til en profesjonell terapeut, i tillegg. Ingen mente at MB-utdanningen kunne være til skade.

I fokusgruppene i november ble erfaringene med ”Å trå over noen grenser” ytterligere undersøkt. Erfaringene viste seg å være knyttet til opplevelsen av at noe vesentlig i tilværelsen er endret, nemlig relasjonen til seg selv, *det handler om å utfordre seg selv*. Dette fører til endringer knyttet til følelser, tanker, handlinger, relasjoner, tid og kontekst. Å kjenne/gjenkjenne, akseptere og formidle følelser og presentere seg selv slik man opplever seg trekkes frem av fokusgruppedeltakerne som noe som har endret seg til det positive. Dette henger delvis sammen med at man tenker noe annerledes, man er mer fokusert, opplever større grad av egenvilje og har fått et større ønske om å utforske sine tanker. Endringer i følelser og tanker medfører endret handling. Å prøve noe nytt og utfordrende, å spørre om hjelp og å sette grenser overfor andre er handlinger som følger av slike endringer. Når MB-studentene endrer sine handlinger som endres relasjonene til seg selv og andre. Man opplever i større grad å være sin egen venn. Men endrede relasjoner til andre er vanskeligst når det dreier seg om de nære relasjonene. Vante mønstre og adferd utfordres. Det er derfor viktig at tiden tas til hjelp, og at man kan kjenne at det er mulig å ta ett skritt av gangen. Det er dette forholdet det er så viktig at for eksempel NAV forstår og anerkjenner. Å ta ett skritt av gangen prøves ut i ulike kontekster; i klassen, i nettverksgruppen, i praksisperioden og privat og overfor øvrige kontaktpersoner og systemer.

Praksisplassenes erfaringer

Etter endt praksis ble det i januar 2010 sendt ut spørreskjema til praksisplassene om deres erfaringer med å ha MB-studenter. Spørreskjema ble utarbeidet i samarbeid med medlemmer i styringsgruppen og studentene. 13 av 21 praksisplasser svarte (62%). Halvparten av svarene kom fra praksisplasser i kommunene, hovedsakelig med tjenester knyttet til dagtilbud. To praksisplasser i statlige tiltak med heldøgntilbud svarte. På spørsmål om hvor godt arbeidsplassen var forberedt på å ta i mot MB-studenter fremkom det at de aller fleste opplevde å være godt forberedt **(3,3)**. Årsakene til dette

Høgskolen i Buskerud

var at man hadde relevante oppgaver å la MB-studentene gå inn i, et ønske om at deres erfaringskompetanse skulle være et sentralt element i beslutningene, og at MB-studentene og deres erfaringer var savnet av de ansatte. Positive forventninger og imøtekommenhet var viktige deler av å være godt forberedt.

Ingen praksisplasser opplevde seg svært dårlig forberedt. Generelt hadde praksisplassene erfaring med å ta imot studenter, og denne generelle erfaringen ble også delvis brukt i forhold til MB-studentene. De praksisplassene som derimot opplevde seg dårlig forberedt beskriver dette som knyttet til vanskeligheter med på forhånd å vite hva praksisperioden faktisk skulle innebære for MB-studentene, uklarheter omkring hvilken rolle vedkommende skulle ha, student eller arbeidstaker? De fleste praksisplassene har ansett MB-studentene som nettopp studenter. Av dette følger behov for: 1) klare skriftlige mål for praksisperioden, 2) veiledning i forhold til målene, 3) kontinuitet i tilstedeværelsen, 4) evalueringer underveis og 5) teori. Kontinuitet i tilstedeværelsen er viktig for praksisplassene. Noen ønsker kortere praksis med 100%-stilling, og at MB-studenten kan følge turnusplanen. De fleste praksisplassene hadde utarbeidet en beskrivelse av ansvars- og arbeidsoppgaver og MB-studentene ble tilbudt å delta i et bredt spekter av administrative, faglige og opplæringsmessige oppgaver. Praksisplassens organisering og innhold synes å avgjøre hvilke oppgaver som tilbys. I svært spesialiserte opplegg tilbys hovedsakelig oppgaver innen miljøarbeid, mens i mer generelle tiltak er det et bredere spekter av oppgaver, også av mer terapeutisk art.

Praksisplassene anser generelt erfaringskunnskap som meget nyttig **(3,2)**. På spørsmål om i hvor stor grad arbeidsplassen fikk nyttiggjort seg MB-studentenes erfaringskunnskap, og motsatt, i hvor stor grad MB-studentene fikk *anvende* sin erfaringskunnskap og delta og yte noe til arbeidsfellesskapet og arbeidsmiljøet er svarene påfallende like, **2,9**. Det betyr at begge parter synes å ha hatt god nytte av praksisperioden. Praksisplassene er nokså samstemte i at de kan tilby relevante oppgaver og utfordringer for MB-studenter. Dels henger dette sammen med en positiv forventning til at noen som vet hvor skoen trykker kan bidra inn i tilbudet med et nytt perspektiv. Et statlig heldøgnstiltak avviker fra dette med å si at deres arbeidsplass er veldig lite relevant fordi de ikke har mulighet for å tilby arbeid kun på bakgrunn av brukererfaring. MB-studenten må også kunne bidra i forhold til fag. Utsagnet reiser debatten om hva ”fag” og ”behandling” er, og hva som ansees som virksomme elementer i et endringsarbeid. Et viktig anliggende for flere praksisplasser er at MB-studentene må ha et avklart forhold til sine egne problemer, og at det på lik linje med andre medarbeidere i denne typen praksis stilles særlige krav til personlig egnethet. Kommunikative ferdigheter er ett eksempel på slik egnethet. Her må MB-studentene kunne matche de generelle kravene for at praksisplassen skal være relevant. Noen trekker frem at gjennom praksisperioden får MB-studentene også trening i hva som skal til for å komme i ordinært arbeid og hvilke krav, forpliktelser og muligheter som ligger i en arbeidstakerrolle.

Samarbeidet og dialogen med Mølla kompetansesenter beskrives som godt **(3,1)**. De fleste praksisplassene trakk da også frem at de hadde fått god informasjon fra veileder på Mølla. Noen savnet litt mer generell informasjon til hele institusjonen/tiltaket før oppstart, og spesielt om hvilke forventninger Mølla hadde til praksis. Andre ønsket noe hyppigere kontakt med veileder fra Mølla underveis. Et forhold som enkelte praksisplasser trekker frem er deres behov for å vite noe om MB-studentes sykdomsbilde. Dette for å kunne vurdere eventuelle begrensinger i forhold til arbeidsområder. Å selv ha kommet nokså langt i sin egen behandling trekkes frem som noe viktig for å kunne bidra og få mest mulig ut av praksisen.

Praksisplassene er generelt positive til og har stor tro på at erfaringskompetanse kan bidra til kvalitetsforbedringer i tilbudene de gir. Dette uttrykkes fra en praksisplass slik: *Hvis vi lykkes med å få til en bred MB-satsing i Norge vil det tilføre psykisk helsefeltet en bredere horisont og nye vinklinger.* Forslag fra praksisplassene til forbedringer kan oppsummeres slik; avklaring av rolle, tydelige mål for praksis, mer kontinuitet i tilstedeværelsen og hyppig kontakt med Mølla. I dette inngår også et ønske om at Mølla arrangerer en samling/samlinger for praksisplassenes veiledere for å diskutere faglig innhold og veilederrollen.

Enhetene som praksisplassene er organisert under

Styringsgruppen har i sin evalueringsplan også lagt inn at det overordnede faglig/administrative nivået skulle få mulighet til å uttrykke sine erfaringer med å ha MB-studenter. Dette anses også som viktig for å undersøke dette nivåets holdninger til MB-utdanningen og tilrettelegging av praksis. Alle enhetene som praksisplassene er organisert under svarte på eget spørreskjema utsendt i januar 2010. Dette skjema var også utarbeidet i samarbeid med deler av styringsgruppen og studentene.

Enhetene svarer at de har stort behov for den erfaringskunnskapen MB-studentene har **(3,0)**. Det positive utbytte av å delta med praksisplass er MB-studentenes bidrag med enda ett perspektiv, deres relevante erfaringer og gode refleksjoner. Ansatte kan se saker og ting med nye øyne. Dette bidrar til større innsikt, læring, å bryte med fordommer og muligheter til å revurdere mer tradisjonelle tanker og holdninger. Holdningen til brukermedvirkning og bruk av erfaringskompetanse er positivt endret. Ressursmessig har MB-studenter også gitt enhetene økt kapasitet og gjort at brukererfaringen er blitt mer tilgjengelig. Det trekkes også frem at MB-studentene har bidratt positivt til arbeidsmiljøet med håp, romslighet og humor. Tre av elleve enheter planlegger å ansette medarbeider med brukererfaring i 2010, og en enhet er positiv til dette under forutsetning av at man får flere stillinger. Det beskrives at søkere med MB som bakgrunn da vil kunne stilles likt med søkere med helsefaglig bakgrunn: *Vi søker miljøarbeider på dagsenter XX med helsefaglig bakgrunn og/eller brukererfaring. Det er ønskelig med en person som er fleksibel, har godt humør, gode samarbeidsevner, har fokus på det friske og egen mestring.*

De utfordringer som enhetene har hatt beskrives som holdningsmessige og ressursmessige. Å inkludere MB-studentene i det daglige arbeidet kan dels relateres til holdninger, men også til studentenes muligheter for kontinuitet i tilstedeværelsen. Ressursmessig skal enhetene forholde seg til, og prioritere, blant mange forespørsler om praksisplass. Fysiske forhold som plassproblemer og mulighet for å stille med veileder kan også være en utfordring. Rolleavklaring trekkes også frem som viktig av enhetene. Det er juridiske og innholdsmessige ulikheter mellom studentrollen og rollen som ansatt. Taushetsplikt kan være en utfordring når MB-studenten og brukerne av tiltaket er del av samme system.

Forbedringsforslag fra enhetene er knyttet særlig til fire forhold; avklaring av rolle, tydelige mål og arbeidsoppgaver for praksis, mer kontinuitet i tilstedeværelsen og hyppig veiledning med Mølla. Noen enheter trekker også frem vurdering av MB-studentens innsikt og avstand til egne symptomer, samt kommunikative evner. Personlig egnethet vurderes som avgjørende. En avklaring av praksisplassens rolle i forhold til studentens forventninger og utdanning vektlegges også. En enhet foreslår at de kan gi innspill til pensumlitteratur.

Enhetene peker på at MB-utdanningen er viktig for å få inn troverdig og anvendbar erfaringskompetanse og studiet bidrar derfor i stor grad til å gyldiggjøre brukerkunnskap og verdien av brukervedvirkning. Å ha MB-studenter har for noen vært å få innsikt i et helt ukjent felt med spennende perspektiver og at det har vært lærerikt å bli en del av MB-studentens nettverk. Det synes derfor som om MB-studentene har fått bidra til utviklingen av enhetene.

4. Sluttbetraktninger

Styringsgruppen kan karakteriseres som en dynamisk og oppgaveorientert samling fagfolk og ledere. En åpen holdning til andres kompetanse, balansen mellom formalia og engasjement og en opplevelse av å bidra til samfunnsmessige endringer synes å være drivkraften, og suksesskriteriene, i styringsgruppens funksjon og prosess. Denne samlingen av fagfolk og ledere, på tvers av nivåer, strukturer og eierforhold, har bidratt til kreative prosesser i gruppen, og har medført at MB-utdanningen i Nedre Buskerud faktisk er blitt realisert og kan oppsummeres som meget vellykket. En forutsetning for dette har vært avklaringen om prosjektets forankring og (administrative) ledelse i NAV.

Studentene er mer enn godt fornøyd med temaene i modulene og med nettverksgruppene. Form og innhold i utdanningen synes å tilfredsstillende studentenes ulike behov. En felles samling over tre dager i starten er en meget viktig forutsetning for å utvikle tilhørighet til utdanningen og den videre prosessen, både i grupper og individuelt. Gjennomsnittsscore for hvor nyttig de ulike temaene oppleves for den enkelte er **3,5** (av 4.0). Dette må karakteriseres som meget høyt og tilfredsstillende, og tyder på et vellykket faglig innhold i utdanningen. Egeninnsatsen scores av studentene selv til **3,0**.

Forbedringspotensialet finnes muligens når det gjelder mer bruk av styrte grupper i undervisningen, fordelingen av egen tid, samt i mulighetene for en oversikt over tilgjengelige praksisplasser tidligere og et større fokus på selve MB-funksjonen i praksis allerede ved oppstarten. Studentrollen anbefales som utgangspunkt for praksis. Forøvrig synes forbedringspotensialet etter studentenes tilbakemeldinger å ligge blant annet i en tydeligere definering av begreper og fenomener fra forelesernes side, og at disse også bringer fram motforestillinger og oppfordrer til kritisk refleksjon. Studentene både kan og vil utfordres. Nettverksgruppene synes å fungere meget tilfredsstillende innholdsmessig. Hvis det er mulighet for noe samlet fysisk eller kulturell aktivitet kan det også trolig virke positivt for enkelte studenter.

Utdanningen er for mange deltakere blitt en viktig egenutviklingsprosess. Målsettingen om å komme ut i ordinært arbeid bør derfor vurderes som en del av denne prosessen. Dette er et forhold som NAV bør uttrykke aksept i forhold til, og se på som ledd i en bedringsprosess. De virksomme elementene for å skape og opprettholde studentenes egenutvikling og personlige endringer, inkludert et mål om ordinært arbeid synes å være:

Akseptere målet og prosessen om ”å bli bedre”

Etablering, innhold og form på nettverksgruppene

Skriftlig plan for introduksjon på praksisplassen

Mulighet for flere praksisplasser og/eller mulighet for å endre praksisplass underveis

Fokus på videreføring av de individuelle målene fra MB-utdanningen hos NAV

Akseptere ulikheter i målsetting/tidshorisont om å komme i jobb etter MB-utdanning

Økt oppfølging fra NAV siste tre måneder av utdanningen

5. Konklusjoner etter ett år

1. Studentene opplevde bedret sosial fungering. Dette ser ut til først og fremst å henge sammen med at utdanningen fører til en bedret relasjon til seg selv.
2. Studentene opplevde ikke mindre symptomer i særlig grad. Mot slutten av utdanningen kunne symptomene øke. Dette kan skyldes opplevd stress relatert til prosjektoppgaven og til usikkerhet om hva som vil skje etter utdanningen. NAV bør derfor øke innsatsen og kontakten de tre siste månedene vesentlig.
3. Studentene får anvende og nyttiggjøre seg sine erfaringsmessige kunnskaper, om enn noe ulikt. Det synes som om dette henger sammen med praksisplassens synspunkter på hva som ansees som faglig innhold og - virksomhet.
4. Studentene får en endret rolle, fra bruker til student. Rollen som student kan som ledd i en personlig utvikling inngå i en motivasjon for en rolle som arbeidstaker. Det må derfor arbeides for at arbeidsgivere i regionen søker etter medarbeidere med brukererfaringer.
5. Studentene fikk mulighet til å yte i et arbeidsfellesskap.
6. Det var ett frafall. 21 av 22 studenter fullførte utdanningen.

Forankringen i NAV er en viktig organisatorisk forutsetning for å realisere individuelle og kollektive ressurser. Å organisere og tilrettelegge utdanningen som et AMO-virkemiddel må ansees som meget gunstig. Samarbeidspartnerne i styringsgruppen beskriver en stor grad av aksept og anerkjennelse relatert til den kompetansen andre i styringsgruppen besitter. ”Å kunne sine ting” ser ut til å være en viktig forutsetning for å være både prosess- og oppgavefokuset.

For flertallet av studentene, praksisplassene og enhetene som organiserer dem er det viktig at *studentrollen* legges til grunn for planlegging og gjennomføring av praksis. Dette betyr i hovedsak å ha klare og skriftlige mål for praksisperioden, tildeling av veileder i forhold til målene, kontinuitet i tilstedeværelsen, evalueringer underveis og tilgang til relevant teori i forhold til praksisplassens oppgaver og funksjon. Avklaring av personlig egnethet inngår i dette. Alle studentene har økt aktivitetsnivået i løpet av året forstått som antall aktivitets/arbeidstimer pr uke. Ingen uttrykker ønske om eller tro på 100% uførhet resten av livet.

Drammen, 15. mars 2010

Anne Grethe S. Steinsvåg
Kvalitetsrådgiver / oppdragsansvarlig

Stian Biong
Førsteamanuensis

Vedlegg:

Spørreskjema modul 1-10

Spørreskjema praksisplassene

Spørreskjema enhetene som praksisplassene er organisert under

Evaluering av MB-utdanningen i Nedre Buskerud. Rapport 18.12.2009

